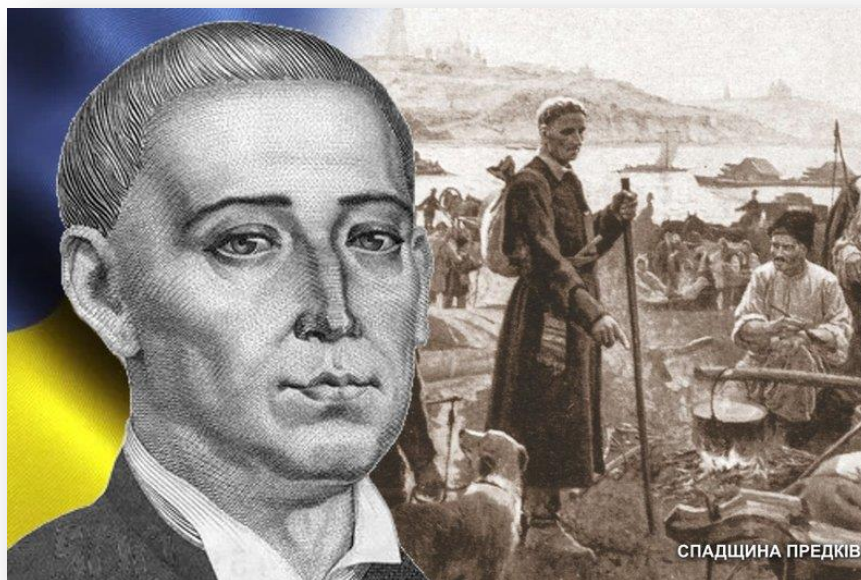

Підбірка матеріалів, присвячених 300-річчю з дня народження
Григорія Сковороди

«ТОЙ, ЧИЯ СОВІСТЬ, ЯК ЧИСТИЙ КРИШТАЛЬ»

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

КОНКУРС: «Педагогічний ОСКАР-2023»

НОМІНАЦІЯ: *«Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у закладі фахової передвищої освіти в умовах сучасних викликів» (досвід роботи викладача суспільно-гуманітарних дисциплін)*

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ: 21 Ветеринарна медицина

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: 211 Ветеринарна медицина

Укладачі:

Фоміченко Антоніна Леонідівна, викладач суспільно-гуманітарних дисциплін, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист;
Макаренко Олена Леонідівна, завідувача бібліотекою коледжу.

Рецензент:

Суховенко Антоніна Павлівна, методист коледжу

Дана методична розробка містить матеріали, що розповідають про творчий та життєвий шлях українського філософа, педагога, майстра слова, полеміста, та українолюба, байкаря та передового мислителя, християнина- практика та патріота української землі - Григорія Сковороду.

В ній тісно переплітаються сторінки життя та творчості першого українського філософа, розкриваються особливості та мотиви його поведінки, вказується на його роль в історії як світової так і української науки, педагогіки, філософії і т.д. Студенти мотивуються прагненням Григорія Сковороди до знань, творчого підходу до будь-якої справи та вивченням Слова Божого, яке надихає на все найпрекрасніше в житті людини.

Матеріали даної роботи можуть бути використаними як на виховній, патріотичній чи навчальній годині спілкування так і для мотивації власного життя, роблячи його яскравим та плідним.

Рекомендовано цикловою комісією кураторів груп

Протокол №_____від « ____ »_____20 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. ПРО МЕТОД КРОССЕНС.....	5
II. УСНИЙ ЖУРНАЛ «ТОЙ, ЧИЯ СОВІСТЬ, ЯК ЧИСТИЙ КРИШТАЛЬ»	7
1. Етап орієнтації.....	7
2. Етап ціле покладання	7
3. Етап проектування діяльності студентів.....	9
4. Етап реалізації плану діяльності.....	10
<i>Сторінка 1. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ХРИСТИЯНИН – РЕФОРМАТОР.....</i>	<i>10</i>
<i>Сторінка 2. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ВЕЛИКИЙ МИСЛИТЕЛЬ ТА ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФ.</i>	<i>12</i>
<i>Сторінка 3. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ОБДАРОВАННИЙ КОМПОЗИТОР, МУЗИКАНТ ТА СПІВАК. .</i>	<i>14</i>
<i>Сторінка 4. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – МОВОЗНАВЕЦЬ-ПОЛІГЛОТІ.....</i>	<i>16</i>
<i>Сторінка 5. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ВИДАТНИЙ ПЕДАГОГ - НОВАТОР.....</i>	<i>18</i>
<i>Сторінка 6. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ДОТЕПНИЙ БАЙКАР ТА ТАЛАНОВИТИЙ ПОЕТ.....</i>	<i>20</i>
<i>Сторінка 7. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – ПРОСВІТИТЕЛЬ - ГУМАНІСТ.....</i>	<i>22</i>
<i>Сторінка 8. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА- МАНДРІВНИК, СПІВЕЦЬ РІДНОГО КРАЮ.....</i>	<i>23</i>
<i>Сторінка 9. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ПАТРІОТ СВОЄЇ ЗЕМЛІ</i>	<i>24</i>
5. Заключний етап	25
III. ІНФОРМАЦІЙНА ГОДИНА «АПОСТОЛ ДУХОВНОСТІ».....	26
IV. КОРИСНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ	30
Уроки мудрості від Г.Сковороди	30
Основні дати життя і творчості	33
Вислови про Г.С.Сковороду	34
Ідея сродної праці	35
Апостол духовності.....	36
Презентація «БІБЛІЯ У ЖИТТІ І ВЧЕННІ Г. СКОВОРОДИ»	37
Література	49

ВСТУП

Григорій Сковорода- перший український філософ. Він не тальки розвинув нове вчення, яке відрізняється від всіх інших філософських вчень (*це «філософія серця»*), а й застосовув її на власному практичному досвіді. І не дивно, що його називають українським Сократом, Горацієм і т. д.

Та моя власна думка- Григорій Сковорода, як глибокий дослідник Слова Божого, любомудр та всебічно обдарована людина, стоїть набагато вище тих, з ким його порівнюють. Він схожий характером на Бога, якого з такою любов'ю та пристрастю сповідував - Ісуса Христа, «бо з Ким поведешся, в Того і наберешся». І саме тому він досяг таких високих результатів і зустрів смерть, як подругу, якої не боявся.

Влюбій сфері свого багатогранного життя: філософії, педагогіці, освіті, мовознавстві, музиці, співі, спілкуванню з людьми, подорожах, поїздках, за кафедрою і за партою,- Григорій Сковорода був покірним і талановитим учнем Господа Ісуса Христа. Він не боявся людей і властей, світських чи церковних, коли останні розходилися із принципами Слова Божого, не шукав користі для себе, не приймав подарунків, бо вже був багатий настільки, що вважав за потрібне дарувати, обходячись, при цьому найнеобхіднішим.

Григорій Сковорода- улюбленець простого народу, бо ставився до бідних, як до багатих і навпаки, висловлюючи словами і шанобливістю однаковий почет кожному: багатому і бідному, малому і старому. Задовольнявся простою їжою, яку вживав один раз на день, не їв риби і мяса, був вегетаріанцем і тому почувався завжди бадьоро і легко, був рухливим і мав чистий неупереджений та світлий розум, вже тоді започаткувавши «Здоровий спосіб життя», як приклад для наслідування.

Багато спостерігачів говорять про те, що Григорій Сковорода говорив російською мовою, та дослідження, яке мають відображення на одній із сторінок усного журналу, свідчать про те, що він застосовував старослов'янську мову, а не «русизми», бо саме з неї і вийшли всі інші мови словянські. (*Професорка Інституту філології Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка ЛІДІЯ ГНАТЮК*)

Мені особисто дуже до вподоби «ідея сродної праці» Сковороди, яка відображає природні таланти людей і пошук їх та саморозкриття. Тоді, про що писав філософ, будь-яка країна розвивалася б як злагоджений часовий механізм.

Захоплення викликає і те, з якою силою духу Божого Григорій Сковорода викриває честолобство та ледарство «шершнів» і заохочує та підтримує «бджілок», бо найбільшою втратою із усіх, мудрець вважав саме втрату часу. Цю подорож підготовлено за допомогою поєднання двох пергогічних прийомів чи креативних методів: кросСенсу та усного журналу.

Тож не будемо витрачати дорогоцінного часу, а одразу переходимо до цікавої та захоплюючої подорожі до світу Григорія Сковороди...

I. ПРО МЕТОД КРОССЕНС

Кроссенс (від англ. *cross* – перехрестя, *sens* – смисл, тож кросенс – перехрестя значень, понять) – це методичний прийом візуалізації навчального матеріалу у вигляді асоціативного ланцюжка, який складається з дев'яти пов'язаних між собою зображень.

Кроссенс поєднує в собі декілька інтелектуальних розваг: загадок, ребусів, головоломок. Він сприяє засвоєнню навчального матеріалу в ігровій формі, пробуджує інтерес до навчальної теми та бажання розгадати головоломку, пояснює причини і закономірності певного явища, його елементи, протиріччя; сприяє розвитку творчого, логічного та образного мислення. Завдання здобувачів освіти – пояснити кроссенс, скласти розповідь, встановивши асоціативний зв'язок між сусідніми картинками.

КроССенс чи кроСенс? Це слово англійського походження, утворене від *cross* – перетинатися, *sens* – смисл (подібно до кросворд (англ. *Crossword*), де *word* – слово). Ось звідки взялися дві літери С. Отже, слово кроссенс означає «перетин значень». Так названо головоломку, сутність якої полягає у встановленні асоціативних взаємозв'язків між сусідніми зображеннями з 9-ти картинок. Починати розгадувати кроссенс можна з будь-якої картинки, але найчастіше зв'язки встановлюють між квадратами 1-2, 2-3, 3-6, 6-9, 9-8 8-7, 7-4, 4-1 (за «основою») або між квадратами 2-5, 6-5, 8-5 і 4-5 (за «хрестом»). Кроссенс цікавий тим, що допускає певні варіанти у його дешифруванні, оскільки в різних людей одна і та ж картинка може викликати різні асоціації. У результаті може вийти цілий текст.

Творчий підхід до розкриття будь-якої теми полягає у творчому застосуванні передових креативних методів. Тому дана розробка містить поєднання двох педагогічних прийомів подачі матеріалу з метою його кращого засвоєння: це педагогічний прийом візуалізації+усний журнал.

Наводжу орієнтовний варіант дешифрування кроссенса до теми «Той, чия совість, як чистий кришталь»

Тлумачення:

1. Григорій Сковорода - християнин – реформатор.
2. Григорій Сковорода-великий мислитель та перший український філософ.
3. Григорій Сковорода - обдарований композитор, музикант та співак.
4. Григорій Сковорода – мовознавець-поліглот.
5. Григорій Сковорода - видатний педагог-новатор.
6. Григорій Сковорода - дотепний байкар та талановитий поет.
7. Григорій Сковорода – просвітитель – гуманіст.
8. Григорій Сковорода - мандрівник, співець рідного краю.
9. Григорій Сковорода - патріот своєї землі.

II. УСНИЙ ЖУРНАЛ «ТОЙ, ЧИЯ СОВІСТЬ, ЯК ЧИСТИЙ КРИШТАЛЬ»

Мета: ознайомити студентів із життєвим і творчим шляхом Г. С. Сковороди – реформатора та філософа, просвітителя, поета, байкаря, патріота, вільнодумця, вчителя та мудреця; зацікавити творчим доробком митця, удосконалювати навички усного аналізу за допомогою методу «крос сенс» та усного журналу; розвивати вміння аналізувати, коментувати зміст творів, узагальнювати думку, сприяти розширенню кругозору; виховувати зацікавленість філософськими творами, почуття пошани до спадщини Григорія Сковороди, любов до книги як скарбниці народної мудрості, пам'яті.

Методично–дидактичне забезпечення: книжкова виставка, презентація «Біблія у вченні Сковороди», кінострічка «Обличчя української історії. Г.Сковорода», вислови митця та про нього.

ХІД ЗАХОДУ:

1. Етап орієнтації.

Вступне слово викладача.

...Благословенні ви, сліди,
Не змиті вічності дощами,
Мандрівника Сковороди
З припорошілими саквами,
Що до цілющої води
Простує, занедбавши хмари.

(Максим Рильський)

Цими поетичними рядками починаємо нашу заочну екскурсію, яку назвемо «шляхами Григорія Сковороди», під час якої відкриємо для себе багато нового і цікавого.

2. Етап ціле покладання

Викладач. Ваша активна участь, власна ініціатива та творчий підхід дасть змогу не тільки реалізувати наші творчі завдання а й вирішити проблему: **«Що нового та цікавого ви можете навчитися у такої видатної людини, як Григорій Сковорода?»**

Ім'я Григорія Савовича Сковороди вже давно стало символом правди, мудрості на нашій землі. Об'єктом дослідження для нього була людина. Про неї і світ він сказав таке, чого не змогли інші. Навчав жити так, як не вчили інші. Найголовніше – сам жив так, як учив, гармонійно відчуючи себе в

цьому світі. Поринемо в нього, спробуємо уявити мислителя живого, почути голос, усвідомити думки й переживання.

Погляньте на портрет. Високе чисте чоло, спокійний, сповнений почуття власної гідності погляд уважних очей. На полотні Івана Іжакевича «Григорій Сковорода в дорозі» він на повний зріст. Худорлявий чоловік у простій селянській свитині з ціпком у руці, який неспішно крокує рідною землею

Валерій Шевчук зауважив: «Коли кажемо Григорій Сковорода, перші асоціації, що приходять в голову: мандрівник, мудрець, байкар, поет». І дійсно, він став для нашої культури не тільки титульним любомудром, а й людиною, яка послідовно творила свій життєвий шлях за духовними законами власного буття. Такі непересічні постаті знаменують собою історію краю й нації.

Край Григорія Сковороди

(поезію читають студенти)

У тім краю, де Многа котить хвилю,
Де жайвір пісню у житах співа,
Де ночі пахнуть мальвами й любистком,
З'явивсь на світ Сковорода.
Оця земля йому давала силу,
Ростила й пестила дитя...
Оця земля йому світи відкрила
І мудрість всю свою дала.
Ось тут, у цьому краї,
Григорію співали солов'ї.
І тут таки, його слова лунали
Й сопілки звуки чарівні.
Той край плекав нову людину.
Таку, як тисячі зростив,
Та він прославив Україну,
Й пиху у душу не впустив.
І дотепер його науку пам'ятають.
Слова передають із вуст в уста,
У світі вже давно всі знають:
Чорнухи – це Сковорода.

Віри читає студентка

Цариця Катерина II,
Наслухавшись про мудреця,
В кареті шестернею гупа,
Шле в Малоросію гінця.
Бо забажалося особі
Се диво мати при собі,
Щоб ще й мудрець був для фасону

В її облесливій юрбі.
Покірний височайшій волі
Гінець знайшов Сковороду –
В широких полі, на роздоллі,
Він грав журливо на дуді.
А поблизу паслась овечка,
Співали півні в слободі...
Гінець вклонивсь поважно, гречно
Й сказав тоді Сковороді:
Вам пропоную жити в столиці,
Вас чекає слава, і пошана,
Вас чекає сама імператриця
І двор її блискучий чекає.
Цариці хочеться аж-аж,
Щоб я всього людського збувся:
Тож передайте їй якраз –
Мені та дудка і вівця
Дорожче царського вінця.

3. Етап проектування діяльності студентів.

Викладач. А зараз у кожного із вас буде можливість представити свою власну сторінку, яку ви готували як домашнє завдання. І тим самим ви розкриєте певний етап в житті найвидатнішого Українця не тільки 18 століття, а й всього історичного часу.

Кожна сторінка усного журналу містить цікаву інформацію про видатного українця. Обговорюючи ці сторінки життя Григорія Сковороди, ми закріпимо свої знання, доповнюючи їх розгадуванням **кроссенсу**.

Сьогодні ми представимо 9 сторінок із життя видатного митця:

Сторінка 1. Григорій Сковорода - християнин – реформатор.

Сторінка 2. Григорій Сковорода-великий мислитель та перший український філософ.

Сторінка 3. Григорій Сковорода - обдарований композитор, музикант та співак.

Сторінка 4. Григорій Сковорода – мовознавець-поліглот.

Сторінка 5. Григорій Сковорода - видатний педагог-новатор.

Сторінка 6. Григорій Сковорода- дотепний байкар та талановитий поет.

Сторінка 7. Григорій Сковорода – просвітитель – гуманіст.

Сторінка 8. Григорій Сковорода- мандрівник, співець рідного краю.

Сторінка 9. Григорій Сковорода - патріот своєї землі.

Кожна наступна сторінка включає відповідно до назви та змісту загадку, яку необхідно розгадати.

4. Етап реалізації плану діяльності.

Викладач: Запрошую студентів до представлення власних проєктів.

«ТОЙ, ЧИЯ СОВІСТЬ, ЯК ЧИСТИЙ КРИШТАЛЬ»

Сторінка 1. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ХРИСТИЯНИН – РЕФОРМАТОР.

Загадка: «Реформацію життя, він здобув із забуття. Перший практик, реформатор, богослов, байкар, новатор...»

(1722-1794), відомий український богослов і мандрівний філософ перебував під безпосереднім впливом Реформаційних ідей, що зрештою коштувало йому кар'єри професора православного колегіуму. Надзвичайно популярний, як серед вищих верств суспільства, так і серед простого населення він у своїх творах весь час

підкреслював першорядність Біблії та другорядність церковних переказів і традицій для віросповідного життя людини.

(На фото - викладач коледжу Петров О.Є. в ролі Г.Сковороди під час проведення усного журналу присвяченого 500-річчю Реформації; зараз Олексій Євгенович захищає нашу Батьківщину від рашистів)

У його творах прослідковуються принципи Реформації: solascriptura, solagratia, solafide. Для прикладу, у творі "Вступні двері до християнської добронравності", що написаний у 1766 році Григорій Сковорода у главі 8-ій, яка називається "Закон Божий" [мається на увазі Біблія] підкреслює первинність Біблії і потребу черпати доктрину зі Слова. "Закон Божий пробуває навіки, а людські перекази не скрізь і не завжди. Закон Божий - це райське дерево, а переказ - тінь. Закон Божий - це плід життя, а переказ листя. Закон Божий - це Боже в людині серце, а переказ - це смоківничий листок, що часто прикриває єхидну. Двері храму Божого - закон Божий, а переказ є прирблений до храму притвор. Як переддвірок до олтаря, а хвіст від голови, так далеко відстоїть переказ.

Варто звернути увагу, зокрема, на його релігійні погляди. У радянські часи було намагання перетворити його в «народного філософа» й антиклерикала чи то вільнодумця. Хоча, насправді, в його особі аж ніяк не можна побачити борця проти клерикалізму чи неприйняття ним церковного

життя. Церкву з його єрархією він сприймав як даність. Ніколи не виступав проти церковної влади. Хоча деякі його висловлювання й міркування можуть видатися вільнодумними або єретичними.

Близько 1770 р. Сковорода в саду Троїцького монастиря міста Охтирки пережив глибоке духовне потрясіння. За його ж словами, він відчув у собі надзвичайний рух, увесь світ зник перед ним і лише почуття любові, благонадійності, вічності оживлювало його існування; мислитель проникнув у себе, і з того часу присвятив свою особу покірності духу Божому й став мандрівним філософом

Перебуваючи на посаді вчителя, філософ набув слави непересічного оригінального мислителя і талановитого педагога. Про нього знали як про знавця і любителя Біблії й простого життя. Адже він не мав пишних шат, ходив, як прості люди, босоніж, вставав до сніданку споживав просту, селянську їжу. Окрім того, він був завжди веселий, шанобливий до всіх, завжди любив зі всього виводити мораль і товаришував із людьми, що мали «щиру побожність без марновірства, вченість без чванливості».

У своїх творах він спирався на Біблію і на ті філософські висновки, що випливали зі сторінок цієї Книги:

«Щоб пізнати Бога, треба пізнати самого себе. Поки чоловік не знає Бога в самім собі, годі шукати Його в світі».

«Вірити в Бога не значить – вірити в Його існування, а значить – віддатися Йому та жити за Його Законом».

«Святість життя полягає в робленні добра людям».

Художньо-літературна спадщина займає помітне місце в творчості Сковороди. Це передусім «Сад божественних пісень» та «Байки Харківські». І в одному, й другому збірнику зустрічаються релігійні та філософські рефлексії.

Якщо візьмемо «Сад божественних пісень», то побачимо: кожна пісня (а їх є тридцять) має за епіграф біблійну цитату. Автор ніби дає зрозуміти, що пісня є інтерпретацією наведеної цитати. Сковорода, поділяючи погляди християнських неоплатоніків (про це детальніше буде йти мова далі), вважав, що є дві природи – видима й невидима. Невидиму природу допомагає нам пізнати через свій символічний світ Біблія. Тому пісні Сковороди ніби представлення цієї невидимої божественної природи. Звідси й назва – «Сад божественних пісень».

Звісно, пісні-вірші з «Саду» є різні. Деякі з них – своєрідне трактування біблійних сюжетів, деякі наближаються до панегіриків. Однак більшість – відображення проблем тогочасного українського буття, релігійні та філософські рефлексії, що базуються на українських інтелектуальних традиціях.

Сторінка 2. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ВЕЛИКИЙ МИСЛИТЕЛЬ ТА ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФ.

*Загадка: « Він філософ першокласний, мудрий словом і знавець -
«філософії серде»*

Головною метою філософії Сковорода називав пошук щастя, гармонії, життєвого балансу. Григорій Савич є першим і єдиним у світі мандрівним філософом, який поєднував життя із вченням, постійним удосконаленням самого себе. Усім своїм життям він

довів, що щастя людини не залежить від місця і часу, плоті або крові, не міститься в високій посаді, владі або багатстві.

Постать Григорія Сковороди — постать без перебільшення легендарна, він став таким ще за свого життя. З дитинства спраглий до знань, він навчався спочатку в дяка, який і помітив таланти дитини. Потім справдилася мрія юнака — навчатися в Києво-Могилянській академії. Сковорода з дитинства виявляв безліч талантів: він мав прекрасний голос, грав на кількох музичних інструментах, був уважний, спраглий до знань, мав неабиякий хист до мов та наук. Упродовж свого життя Г. Сковорода невпинно вчився. Вчився в уже згаданій Києво-Могилянці, багато займався самоосвітою, навчався у природи та людей, навіть у своїх власних учнів... Можливо, саме ця здатність, спрага до засвоєння нового, невгамовний пошук істини, праця над самим собою і привели Сковороду до того рівня духовного та розумового розвитку, якого він досяг.

Григорій Сковорода став першим українським філософом. Але за словом "філософ" ми в жодному разі не повинні бачити людину, яка сидить у кабінеті, оточена книжками, самотня та відлюдкувата, створюючи нову суху теорію. Григорій Сковорода був зовсім не таким. За життя йому пропонували багато різних посад (намовляли його стати ченцем, пропонували посаду чиновника в Харківській губернії, навіть Катерина II хотіла залишити Сковороду при дворі), але мандрівний філософ понад усе цінував свою волю, право самому визначати своє життя, жити так, як йому до вподоби, спілкуватися з людьми різного віку та професій — це Григорій Сковорода вважав найбільшим щастям для себе.

На могилі філософа написано "Світ ловив мене, та не впіймав". І це справді так. Щоб не дати спіймати себе в золоті тенета багатства та непотрібного розкошу, в тенета чиновницьких канцелярій, треба мати неабияку силу духу. Григорій Сковорода був дуже сильною людиною...

Перший український філософ не видав за життя жодної книги своїх творів, але його ідеї, байки, поезії з неймовірною швидкістю поширювались світом, люди переповідали їх один одному, велику їх частину знали напам'ять. На щастя, твори Сковорода збереглися в своїй більшості. Хоча хіба вони могли не зберегтися, коли час не владний над творчістю такого рівня?

Григорій Сковорода залишив нам різноманітну творчу спадщину. Це і ліричні вірші, частина з яких стали народними піснями, і гострі викривальні вірші, у яких ми бачимо засудження вад тогочасного суспільства, і глибокі притчі, і повчальні байки.

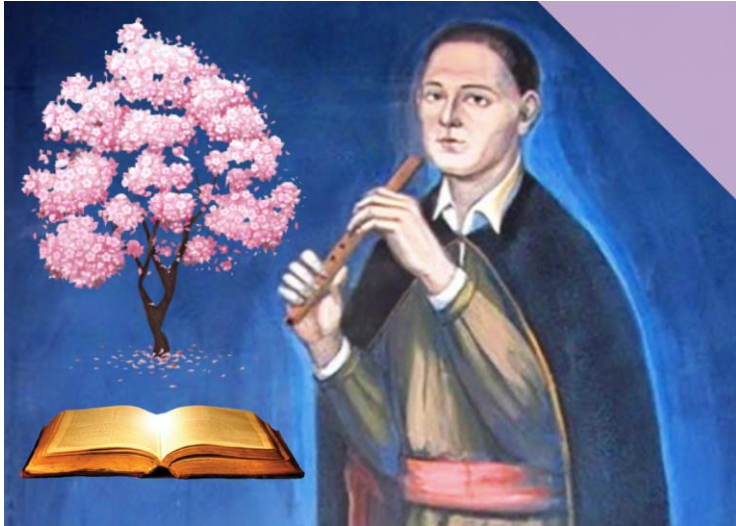
Філософія Г. Сковорода тривалий час була недостатньо вивчена, за радянських часів вивчалася заангажовано. Існували навіть праці радянських вчених, у яких Сковороду називали атеїстом, хоча твори митця настільки рясно пересипані цитатами з Біблії, що навіть не всі їх можна одразу угледіти і відрізнити від власних висловів Сковорода. На щастя, зараз його творчість привертає дедалі більше уваги, всі сучасні вчені сходяться на тому, що його філософська система була набагато глибшою і складнішою, ніж досі прийнято було вважати. Після стількох сторіч творчість Г. Сковорода "не розгадана" вповні, цікавить і вчених, і пересічних читачів!

Філософія Сковорода охоплює усі сфери людського життя. Він багато говорить про щастя, розуміння щастя і шляхи досягнення внутрішньої гармонії. Григорій Сковорода пропонує людям почати шлях до щастя з пізнання себе і невинного внутрішнього духовного самовдосконалення. Багато уваги Сковорода приділив і проблемам виховання, розробивши прекрасну, струнку і просту, проте дійсно геніальну систему виховання.

Жодна сфера життя людини не лишилася поза увагою мандрівного філософа Григорія Сковорода. Його творчість цікава нам і досі, а уважний читач знайде у філософських ідеях Сковорода відповіді й на свої власні питання...

Сторінка 3. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ОБДАРОВАНИЙ КОМПОЗИТОР, МУЗИКАНТ ТА СПІВАК.

Загадка: « Пташка в клітці не співа- це лише його слова...»

Авторство сольних пісень першої половини XVIII ст. як і кантів встановити зараз досить важко. Їх створювали студенти колегіумів та Києво-Могилянської академії, регенти хорів і вчителі співів, просто музиканти-кріпаки. Тільки поодинокі прізвища дійшли до нас. Чільне місце серед них належить Г.С. Сковороді, який був найвидатнішою постаттю у культурному і літературному

житті України XVIIIст.

Творчість і діяльність видатного українського філософа-посвітителя, поета і музиканта, письменника-гуманіста Г.С. Сковороди була важливим етапом у розвитку української світської художньої пісні другої половини XVIII ст. Теми викриття соціального гноблення трудящих, визиску людини людиною, заклик до чесного трудового життя, до морального самовдосконалення, до пошуків істини звучали не тільки в літературно-філософських творах Г.С. Сковороди.

Взагалі, музика і пісня стали для Сковороди одним із важливих засобів висловлювання своїх філософських ідей, соціальних поглядів. Він бачив у мистецтві не розвагу, а шлях до людського серця, до пробудження людської думки. Г.С. Сковорода був прекрасним співаком і музикантом. Він чудово розумів велику силу музики і притримувався думки, що філософські ідеї, оформленні в музично-поетичну форму, більш доступніші і зрозуміліші широкому загалу, емоційніше сприймаються і надовше запам'ятовуються.

Музика пробуджує найпотаємніші сторони людської душі, чудовим знавцем якої був Г.С. Сковорода. **З усіх філософів світу він чи не єдиний, хто так широко використовував музику, пісню в своїй філософській діяльності.** Володіючи композиторським хистом, Сковорода був оригінальним у виборі музичних форм та засобів щодо поширення своїх філософських поглядів та світогляду. Вірячи в могутню силу музики, більшість своїх поетичних творів складає у формі пісень, тобто в музично-поетичному жанрі, де музиці має належати чи не провідна роль. Якщо звернутися до життєпису Г.Сковороди, то неважко помітити, що **музика була супутницею його життя, з нею пов'язані всі основні шаблі його творчості і діяльності.** Посилаючись на біографа Г.С. Сковороди Михайла

Ковалинського, на музично-біографічні довідки Володимира Ерна, на праці історика Київської академії В.Аскоченського, письменника і драматурга Григорія Квітки-Основ'яненка, слід зазначити, що, навчаючись у сільській школі, де Григорій Сковорода здобував початкову освіту, вже там виявилася його жадоба до науки й знань, до співу й музики. **„Григорій на сьомому році від народження виявив свої обдарування до музики... До церкви він ходив з охотою, співав відмінно та приємно”** [3, 440].

Із 1738 року Григорій Сковорода навчався в Києво-Могилянській академії, і там **музика й поезія становлять його улюблені заняття та відпочинок**. У Київській академії він з першого разу звернув на себе увагу диригента співацької капели і вступив до студентського хору. **Здібності до музики і приємний голос дали привід взяти його до Придворної співацької капели в Петербурзі, де він дістав ґрунтовну для того часу музичну освіту і звання „придворного уставщика”**. Це звання давалося, як правило, кращим співаком Придворної капели; воно означало заспівувача в хорі з гострим музичним слухом. Проспівавши в Придворній капелі два роки, Г.Сковорода отримує від імператриці Єлизавети Петрівни дозвіл на продовження свого навчання в Києво-Могилянській академії. Улюбленим його заняттям, як і раніше, залишається музика.

Як зазначає М.Ковалинський, „він складав духовні концерти, поклавши деякі псалми на музику. Крім церковної, він складав багато пісень у віршах і сам грав на скрипці, флейті, бандурі і гусях – приємно і зі смаком”

Духовні канти та пісні Г.С. Сковорода того періоду не були запроваджені до церковного вжитку, а виконувалися келійно у приватних звичайних зібраннях київського духовенства, яке любило заповітну старину. Перші, професійно-фахові, музичні твори він написав у 1757 році в с.Кавраї на Переяславщині, будучи домашнім учителем у місцевого поміщика Степана Томари. **Серед них відомий кант „Всякому городу нрав і права”, який увійшов у збірку „Сад Божественних пісень” під №10. Цей твір Г.Сковорода став одним з найяскравіших зразків художньої сатири XVIII ст.** Ще за життя філософа він став широко розповсюджуватися у побуті. В ньому висловлюється продажність і розгульність панства, крутійський суд, брехливе купецтво, гонитва за чинами та багатством. Усім тим негативним проявам життя Г.С. Сковорода як філософ, протиставляв свій морально-етичний ідеал – людину, в якій совість, як чистий кришталь, котра за будь-яких умов не бажає сприймати мораль і привила їхнього життя.

Викривальний пафос цієї пісні, широкі узагальнення „нравів” різного панства, чиновництва, купецтва зробили її одним з кращих творів українського сатирично-гуманістичного віршування другої половини XVIII ст. У цьому творі Г.С. Сковорода піддав нищівному висміюванню та осудженню різні сторони сучасного йому суспільства. Та широка критика „світу” і його мерзот, що мала місце в його філософських трактатах, у цій пісні зібрана немов у один фокус.

Сторінка 4. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – МОВОЗНАВЕЦЬ-ПОЛІГЛОТІ

Загадка: «Він знавець усіх розмов, знав не менше семи мов...»

Спочатку поліглотами називали тих, хто знав більше двох мов. Наприклад, першим українським поліглотом можна вважати сина Ярослава Мудрого – Всеволода, який «дома сидя, изуееше пять язык». Князь Всеволод Ярославич, він же

Андрій, із цікавості вивчив грецьку, латину, німецьку, половецьку й угорську.

Відомими українськими поліглотами були: Григорій Сковорода, Іван Мазепа, Богдан Хмельницький, Агатангел Кримський, Леся Українка, Іван Франко, Микола Лукаш, Іван Пулюй, Павло Тичина та багато інших.

Народився Григорій Сковорода 3 грудня 1722 р. в селі Чорнухи на Полтавщині в простій козацькій сім'ї. З дитинства, відзначаючись великою побожністю, маючи нахил до науки, він уже в 12 років був відданий на навчання до Києво-Могилянської академії. У ній він, із перервами, навчався 19 років (аж до 1753 р.), так і не закінчивши повного курсу навчання. Він і сам себе жартома називав «вічним студентом».

Проте саме там, у стінах академії, молодий Григорій здобув блискучу освіту, вивчив декілька мов (зокрема грецьку, латину, церковнослов'янську, польську, німецьку та інші)

Чимало слів, що їх уживав Григорій Сковорода, найосвіченіший українець XVIII ст., сьогодні ми сприймаємо як суто російські: бедро, брюхо, бодрый, будто, везде, вещь, время, воздух «повітря», всегда, второй, год «рік», город «місто», деньги, дурак, дѣланіе, если, желати, желудок, жизнь, звѣзда, или, источник, каждый, когда, куда, ложь, любезный, лѣкарство, лучше, мысль, много, нельзя, нужный, облак, первый, побѣда, пожар, покой, польза, помощь, пословица, послѣ, совет, сюда, телѣга, тишина, туда, тыква, ум, хотя «хоча», язык «мова» тощо. **А чи справді ці слова — російнізми?** Дослідниця мови Г. Сковороди професорка Інституту філології Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка ЛІДІЯ ГНАТЮК стверджує: ця лексика побутувала в Україні задовго до поширення на наших теренах російської мови. Вона була органічним надбанням як староукраїнської книжної

традиції, так і народнорозмовної практики. Майже всі наведені слова — питомого слов'янського походження. Вони функціонували і в старослов'янській (пізніше — церковнослов'янській), і в давньоруській мовах. Більшість із них широко вживалися в староукраїнській літературній мові XVI–XVII ст. У XVIII ст. ця лексика засвідчена в пам'ятках ділової та народнорозмовної мови, лікарських і господарських порадниках.

У селах і досі чуємо: «Діду, скільки вам год?», «Приписала лікарства од жолудка», «І każde спішить улізти первим». І це зовсім не суржикізм! Це питомі слова, що їх передавали з діда-прадіда, від покоління до покоління.

Не цуралися згаданої лексики й класики нової української літератури: Сей Евріал був молоденький, / Так годів з дев'ятнадцять мав (І. Котляревський). А за ним у колясі генерал, з золотими китицями на плечах, на грудях золота звізда (Г. Квітка-Основ'яненко). Свою Україну любіть. / Любіть її... во врем'я люте... (Т. Шевченко). Ляхи мерзли, а козаки / Грілись на пожарі (Т. Шевченко). І возвеличимо на диво / І розум наш і наш язык... (Т. Шевченко)

На жаль, відзначає Лідія Гнатюк, ці слова ми не вважаємо своїми: «Переважна більшість носіїв сучасної української мови не знає її історії, не підозрює, яку величезну роль відіграла староукраїнська духовна культура в цілому і староукраїнська літературна мова зокрема в історії культури східних слов'ян, а тому часто зрікається своєї мовної спадщини, трактуючи її здебільшого як надбання російської культурної традиції». Сьогодні ми не відчуваємо браку цих слів у нашій мові, адже всі вони мають усталені нормативні відповідники. І все ж: чи варто нам відмовлятися від давньої української лексики ?

Сторінка 5. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ВИДАТНИЙ ПЕДАГОГ - НОВАТОР

Загадка: «Він людей любив, навчав, притч багато написав...»

Г.С.Сковорода - людина, в честь якої названо педагогічний університет, недарма вважається найвідомішим мислителем України, вчителем-новатором, який розробив власну методику викладання за часів всебічного контролю церкви, чоловік, який не боявся висловити свою точку зору і не зважати на загальноприйняті шаблони.

Педагогічні погляди мислителя в різній мірі розкриваються у притчі "Благодарный Еродій", вірші "Убогий жайворонок", збірниках творів " Сад божественних пісень ", " Басні Харківськія ".

Зокрема, у названій притчі йдеться про благородного журавля Еродія, який уміло виховує дітей, рятуючи їх від егоїзму, неробства, зазнайства та аморальності. На противагу йому, мавпа намагається виховувати своїх дітей не так, як простий народ, а "по-благородному". Таке виховання здійснюють французькі вчителі. Вони вчать мавп по-французьки говорити, танцювати, співати, грати, володіти світськими манерами з метою потрапити до двору марокканського володаря.

У центр уваги педагога Г.С.Сковорода ставив розумовий розвиток людини, який необхідний для пізнання навколишнього світу і самого себе в ньому. До такого висновку мислитель прийшов на основі власного життя, яке було присвячене пошуку сенсу людського буття. Навчання в Києво-Могилянській академії; піші мандрівки по країнах Європи: Угорщині, Італії, Німеччині, Польщі; прослуховування курсів наук у Віденському, Тарнівському, Краківському університетах; робота спочатку в Переяславському, пізніше в Харківському колегіумах, в архівах Києво-Печерської лаври, згодом Сергієвської (Підмосков'я); багаторічні мандрівки Лівобережною Україною допомогли йому дійти до низки педагогічно значимих висновків.

Метою людського життя є "досягнення вищих добродетелей, і в цьому досягненні людина "не повинна ставити собі ніяких меж". Пізнаючи себе та самовдосконалюючись, шляхом "цілковитої перемоги духу та душевного спокою" кожний зможе досягнути щастя.

Праця - основа суспільного життя. У ній людина найповніше само-реалізується, морально самовдосконалюється. Це важливий шлях до добра, оскільки "чим краще добро, тим більшим трудом обкопалося воно як ровом", а "хто труда не перейде, і до добра той не прийде".

Обов'язки батьків: породити дітей, потурбуватися про їхнє здоров'я, навчити вдячності, оскільки останнє - основа морального виховання. Адже "у подяці заховалося всяке благо як вогонь і світло причаїлося в кремені. Вірую і сповідаю. Бо хто зможе покласти руки на чуже, якщо раніше не загубить вдячність, котра посилається їй від Бога? З невдячності - смуток, неувага і жадоба, з жадоби - заздрість, а із заздрості -лестощі, розкрадання, кровопролиття і всяка прірва без законів".

Виховувати дитину потрібно на основі принципу "сродності" (природо відповідності), тобто навчати тому, для чого вона народжена, відповідно до її натури, що дозволило б організувати життя "за внутрішнім блаженним духом". Природні здібності дітей неоднакові, але природа, подібно до "багатого водограю", наповнює різні посудини до повної місткості". Таким чином, кожна дитина на основі цієї власної повноти має можливість у майбутньому прийти до своєї "сродної праці".

Важливе значення у вихованні підростаючої людини має також принцип народності, який може обмежуватися навчанням дітей рідною мовою, оскільки народність зумовлена історичними особливостями життя, його укладом, культурою, ментальністю. Зважаючи на це, кожен "повинен узнати свій народ і у народі себе".

Істинність життя - не у складності, а в "простоті". Через це "ми повинні дякувати Богу, що він створив світ так, що все просте - правда, а все складне - неправда".

"У істини проста мова", - любив говорити Григорій Сковорода. І він шукав цю мову у спілкуванні з простим народом у мандрівках, під час проведення просвітницьких уроків серед селянського люду, у бесідах із вихованцями.

Сторінка 6. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ДОТЕПНИЙ БАЙКАР ТА ТАЛАНОВИТИЙ ПОЕТ

Загадка: «Не боявся «шершнів» він, захищав бджіл, як умів: і дотемно й жартома вчив, що «розум від ума»...»

Творчість Г.Сковороди, видатного мислителя-гуманіста й письменника-демократа — дорогоцінне надбання прогресивної культури.

Громадська й літературна діяльність Г. Сковороди припадає на час загострення соціальних суперечностей, зумовлених початком руйнування феодальних підвалин і розвитком капіталістичних

відносин у Росії та на Україні. Жорстокий кріпосницький гніт викликає піднесення антифеодального руху; на захист гнобленого народу активно виступають представники передової громадсько-політичної думки — Д. Фонвізін, О. Радіщев — у Росії, Г. Сковорода, Я. Козельський та ін. — на Україні.

У своїй творчості Г. Сковорода проголошував ідеї демократизму і гуманізму, виступав проти пануючої тиранії, висловлював волелюбні помисли і сподівання простого народу, утверджував віру у світле майбутнє вітчизни.

Суспільним ідеалом Г. Сковороди була республіка, де не буде "вражды и раздора", все "будет общее". Яскраве виявлення ці погляди знайшли в поетичній творчості, зокрема в збірці "Сад божественных песней...", куди увійшло тридцять пісень, написаних у різні роки.

Помітне місце у творчому доробку Г. Сковороди займають вірші соціального плану. Викриваючи пороки тогочасної дійсності, потворний світ експлуататорів-кріпосників, переживаючи трагізм існування гнобленого народу, Сковорода виступає в багатьох своїх творах істинним просвітителем-демократом, переконаним гуманістом. Поет-філософ над усе ставив свободу, вважав її найвищим благом людини, палко бажав її насамперед для покріпаченого народу. Особливо яскраво оспівав він свободу у вірші "De libertate".

Ідея свободи у творчості Г. Сковороди органічно поєднана з антимонархічними тенденціями. Письменник часом досить відверто висловлює своє негативне ставлення до царизму, до тиранії. Його твори насичені громадським пафосом. Найсильніше цей пафос виявився в 10-й

пісні "Саду божественных песней" — "Всякому городу нрав і права...", що справедливо вважається класичним зразком соціальної сатири в давній українській літературі. Засобами в'їдливого сміху, войовничого сарказму письменник таврує тут соціальні відносини на Україні в другій половині XVIII ст., висміює представників різних пануючих станів. Сатиричне вістря пісні спрямоване проти поміщиків і козацької старшини, що прагнуть загарбати якомога більше чужих земель, проти зажерливих купців-лихварів, які грабують людину праці, проти панської розбещеності, проти пияцтва, картярства та ін. Порушує поет у пісні й такі злочоденні на той час питання, як несправедливе судочинство, схоластичність офіційної освіти. У ряді інших творів із збірки "Сад божественных песней" Г. Сковорода гнівно засуджує й паразитичне існування духовних феодалів, лицемірство служителів церкви.

Як перший "професіональний" український байкар Григорій Сковорода виступив у збірці "Басни Харьковские", куди ввійшли тридцять творів. Написані вони прозою, кожна байка складається з двох частин: лаконічної фабули і "сили", тобто моралі.

Основним джерелом байок були власні життєві спостереження автора над сучасною йому феодально-кріпосницькою дійсністю, вивчена ним за багато років мандрівного життя народна мудрість. Виходячи з інтересів народу, Г. Сковорода виносить присуд вадам тогочасного суспільства, у сатиричних тонах зображує поміщиків, чиновників, охоплених жадобою наживи, чинів, високих посад. Показовою в цьому плані є одна з кращих байок "Олениця і Кабан". У моралі цієї байки поет осуджує самохвальство, тупоумство панів і підпанків, які намагаються "войти в благородное сословие", "продраться в чин, совсем им не сродный".

У байці "Пчела и Шершень" Г. Сковорода в образі Шершня уособлює паразитичні елементи суспільства, що живуть "хищенієм чуждого" і народжені "на то одно, чтоб есть, пить и протчая". Бджола ж стає образом трудового народу, який все життя віддає праці не тільки заради свого існування, але й заради блага інших.

Про тих, хто береться за справу, яка суперечить природженим нахилам, Г. Сковорода зневажливо говорить у байках "Собака и Кобыла", "Орел и Черепаха" та ін.

У ряді байок Г. Сковорода, влучно користуючись засобами алегорії, попереджує представників привілейованих станів, що паразитичний спосіб життя може привести їх до сумного кінця. Так, приміром, Чиж потрапив у неволю, спокусившись "сладкой пищей да красной клеткой" ("Чиж и Щиглик"); Щука, "напав на сладкую ядь", проковтнула разом із нею і "удку, увязшую во внутренностях" ("Щука и Рак"). В інших байках поет картає "славолюбие" ("Сова и Дрозд").

Більшість байок Г. Сковорода, завдяки їх демократичній спрямованості, громадянським мотивам, — безумовно, видатне явище, оригінальне й своєрідне в історії цього жанру в давній українській літературі.

Сторінка 7. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – ПРОСВІТИТЕЛЬ - ГУМАНІСТ

Загадка: «Перший духу космонавт, мікро- й макро- космам рад; без духовності - біда, - вчив цьому Сковорода...»

Григорій Савович Сковорода (1722-1794), видатний український філософ, просвітител-гуманіст, письменник - загалом мав ідеалістичний світогляд, однак у його поглядах прослідковувалося чимало матеріалістичних елементів. Наприклад, він вважав, що "природа є всьому початком, що вона безмежна у просторі та часі, не має ні початку, ні кінця". А людина є частиною природи: "мікрокосмосом" у "макрокосмоса. Для неї ніяких вроджених ідей не існує, а джерелом знань слугує навколишній світ.

"У істини проста мова", - любив говорити Григорій Сковорода. І він шукав цю мову у спілкуванні з простим народом у мандрівках, під час проведення просвітницьких уроків серед селянського люду, у бесідах із вихованцями.

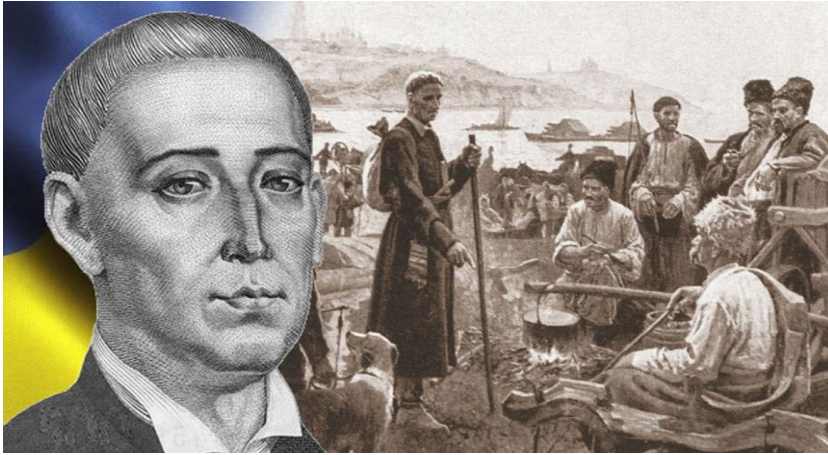
Г.С.Сковорода – одна з найяскравіших постатей XVIII століття. Відомий як філософ, просвітител, співак, громадський діяч, композитор, знавець багатьох мов. Він дивує і захоплює нас сьогодні своїм багатограним талантом, енциклопедичними знаннями, філософським трактуванням різних життєвих ситуацій.

Григорій Савич — узірець незламності і нескореності. Протягом життя він уперто й вміло уникав усього того, що могло уярмити дух, свободу. Тому, мабуть, на його могилі й викарбувані слова: **«Світ ловив мене , але не спіймав».**

Мислитель, філософ, художник слова, педагог, музикант Григорій Сковорода належить до тих постатей, що збагнули сенс суперечливого життя. Митець є еталоном добра, інтелігентності, чуйності, щирості. Мріяв донести свої думки народові, робив усе за велінням серця. Здобуваючи мудрість упродовж багатьох років, він таки знайшов свій сенс життя і розповів про нього іншим. Тепер його спосіб пізнання світу називаємо філософією Григорія Сковороди. І хоча минуло більше двох століть від того часу, як самотній письменник ходив по землі, проте його голос не стихає, усе дужчає, а заповіді справедливості, людяності, працьовитості знаходять відгуки в людських серцях. «Український Горацій» розвинув на Україні філософію, літературу, педагогіку. У своїх творах оспівав природу, її роблящих людей, прагнення щастя, проголосив волю найвищою цінністю. Гостре й непідкупне слово митця сьогодні спалахує чистим вогнем і торує стежку до вселюдського щастя.

Сторінка 8. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА- МАНДРІВНИК, СПІВЕЦЬ РІДНОГО КРАЮ

Загадка: «Мандрувати він любив, Україною ходив, у Європі побував, славний спадок нам придбав...»

В «Украинском вестнике» за 1817 рік Гесс де Кальве перераховує країни, де побував молодий допитливий українець: Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина, Прусія, Австрія, Німеччина, Італія, і додає: в Римі він

оглянув «... тріумфальні ворота Траяна, обеліски на площі св. Петра, руїни Каральських бань».

Коли переяславський генерал-майор Федір Вишневський зібрався їхати в далеку Угорщину закуповувати знамениті токайські вина для царського двору, то не вагався, кого взяти з собою як супутника-перекладача, знавця мов і доброго музиканта. Федір Степанович погодився з префектом Києво-Могилянської академії Мануїлом Козачинським, що кращого помічника для непростой роботи в чужій землі, ніж спудей Григорій Сковорода, він не знайде, адже той добре знає німецьку, грецьку й гебрейську мови, володіє латиною та й з правилами етикету обізнаний, бо ж перед цим два роки був у співочій капелі імператриці Єлизавети в Петербурзі.

П'ятирічна закордонна подорож відіграла велику роль у формуванні Сковороди як ученого європейського рівня, як філософа нової, вільної думки, як літератора, музиканта і художника.

Чутки про незвичайне життя філософа, його повчальні розмови спонукали багатьох шукати знайомства з ним. «Пошана Сковороди досягла того, що вважали за особливе благословення Боже тому дому, у якому оселився хоч на день. Він із подарунків міг би скласти значні кошти. Але завжди відмовлявся й зазначав: «Дайте нещасному». «Вирішивши мандрувати, він складав свою мізерію і, перекинувши її через плече, ішов далі в подорож із двома нерозлучними супутниками – палицею-журавлем та сопілкою. І те, і друге були його власним виробом». Григорій Савович відмовляється від духовного сану, від життя при дворі Катерини II.

«Кожен народжений у цьому світі є мандрівник, сліпий або просвіщенний. Чи не прекрасний храм премудрого Бога є світ цей? Початок вічного відчуття залежить від того, щоб спершу пізнати самого себе»- слова Г.Сковороди.

Сторінка 9. ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА - ПАТРІОТ СВОЄЇ ЗЕМЛІ

Загадка: «Землю рідну він любив, світ його чимдуж ловив, та на підкуп не піддався, українцем він зостався; Богу серце він віддав, тому світ і не спіймав...»

Які глибинні риси характеру відкрив Григорій Сковорода в українців ще у 18 столітті і яку спадщину нам залишив?

Світ ловив мене, але не спіймав”, – говорив чи то жартома, чи то всерйоз Григорій Савич

Сковорода чи то про себе, чи то про всю українську націю в цілому. Для своїх сучасників і вдячних нащадків Григорій Савич запам’ятається як:

Філософ, вчення якого про любов, свободу і життя зберігає актуальність через багато століть після смерті автора. Сковороду називають проповідником філософії любові і свободи. Розроблена філософом концепція життєвої мудрості вражає навіть людей в 21 столітті, яких здивувати чим-небудь нелегко.

Для пояснення сучасникам, чим примітний Григорій Сковорода, доречно використовувати порівняння з людиною-хіпі, яка волею долі народилася в українському містечку першої половини 18 століття. Народженого в сім’ї малоземельного козака Григорія Савича порівнюють з відомими мислителями давнини, називають українським Сократом.

Сковорода є єдиним європейським філософом, який доводив вірність власного бачення світу всім своїм життям. Мислитель говорив, що у кожної людини в житті є своє призначення, завданням кожного з нас є пошук єдино вірного шляху, особливої місії на землі. Сковорода вчив, що найнеобхідніше зазвичай дається людині легко і без зайвих турбот. **Якщо ж бажане не дається – значить, і домагатися володіння ним не слід,** оскільки дії людей наперекір долі тягнуть за собою всесвітній хаос.

Сучасні вчені ставлять Сковороду в один ряд із такими знаковими мислителями античності, як Анахарсіс, Платон, Сократ і Аристотель. Засновниками античної філософії, як відомо, є греки. Але за майже 2000

років, що минули з часу завершення епохи античності, Греція не дала світові жодного мислителя, якого можна порівняти з Григорієм Сковородою.

Якщо говорити в цілому про ідею приналежності Григорія Сковороди до античної плеяди «велетнів духовності», то слід відверто сказати, що всім Сократам та Платонам далеко до людини, в якій совість як «чистий кришталь» і любов до народу, більша за самого себе та любові до почестей світу... Далеко ще й тому, що пантеїзм, до якого вдавалися греки стоїть набагато нижче чистої, практичної, справді біблійської віри в живого Господа нашого українського Сковороди.

Патріот і борець за українську незалежність – друга основна риса і філософської спадщини Сковороди, і української нації в цілому. Аналогічний підхід використовував мислитель до себе – у можливість служіння власному народу він просто не вірив. Замість цього однією зі своїх цілей визначав **розвиток в людях священної любові до Вітчизни.**

Сковорода дуже важко переніс знищення імперською владою Запорізької Січі. З м'якістю, властивою мислителям, він **відстоював ідею формування української державності.** Відродження української нації після удару, завданого царським режимом, філософ бачив через акцент на особливостях ментальності – **верховенстві морального закону, високій духовності, чистоті людських сердець, душевному спокої.** Також в числі відмінних характеристик представників української нації Сковорода називав **здатність до самопожертви, спокій, розум і прагнення до справедливості.**

Недарма рашисти так жорстоко та цинічно знищили пам'ятник Великому Українцю, та його безцінний спадок не знищити нікому як і України.

5. Заключний етап

Сьогодні ми провели цікаву подорож під назвою «Стежками Григорія Савовича Сковороди» під час якої кожен мав нагоду пересвідчитись в правдивості слів, крилатих виразів та практичного втілення їх в житті видатного мислителя, чия совість була «як чистий кришталь». Кожен із нас зрозумів просту істину Григорія Сковороди про те, що ідея «сродної праці» може бути втілена в житті кожної пересічної людини. А для цього тільки потрібна постійна праця та вивчення Слова Божого, які подібно сонцю освічують життєвий шлях людини.

III. ІНФОРМАЦІЙНА ГОДИНА «АПОСТОЛ ДУХОВНОСТІ» (до 300-річчя від дня народження Г.Сковороди)

Мета. Вшанування пам'яті видатного філософа, байкаря музиканта, педагога, українського Сократа та свободолоба Григорія Савича Сковороди. Ознайомлення студентів з літературним надбанням видатного філософа, залучення молоді до «пізнання себе», своєї ролі та покликання з метою плідного служіння людям та державі.

1. Документальний фільм «Обличчя української історії. Григорій Сковорода»

2. Слово бібліотекаря:

Грудень 2022 року ознаменується 300-літтям великого сина українського народу, мандрівного філософа, талановитого письменника і педагога, знавця багатьох мов, композитора, співака Григорія Сковороди.

Народився Григорій Сковорода 3 грудня 1722 в селі Чорнухи Лубенського полку на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака. Початкову освіту отримав у сільській школі, далі вчився у Київській академії. 1742 року став учасником придворної співацької капели в Петербурзі. Із 1750 року в складі російської місії мандрував та отримав знання у Європі, відвідав Австрію, Словаччину, Польщу, Німеччину, вивчав звичаї і культуру, філософські ідеї, літературу.

У 1753 році працював у Переяславському колегіумі. Через запровадження новаторських ідей, недотримання усталених методів викладання його звільнили.

Упродовж 1754–1759 років працював придворним учителем у поміщика Степана Томари на Переяславщині. У 1759–1769 роках Григорій Сковорода працював викладачем поетики і етики в Харківському колегіумі. Протест і несприйняття схоластичних догматів навчального процесу послужили причиною його звільнення.

Із 1769 року мандрував містами і селами Лівобережної України, даруючи народові знання і досвід духовного самопізнання. Упродовж близько 30 років життя Григорій Сковорода подорожував багатьма селами й містами України, поширюючи свої світоглядні цінності.

У 1753–1785 роках Сковорода написав переважну більшість поетичних творів, що увійшли до збірки «Сад Божественних пісень».

9 листопада 1794 року філософ відійшов у вічність у селі Пан-Іванівці (нині – Сковородинівка) на Харківщині. Перед смертю поет і філософ заповів

поховати його на пагорбі біля гаю, а на могилі зробити напис: «Світ ловив мене, та не спіймав».

3. Слово викладача. У Сквородинівці Харківської області розбомблено музей Григорія Сквороди — чи не наймирнішої людини на землі.

Його «філософія щастя» вже майже 300 років наповнює наші серця мудрістю. Не лише в Україні, а й у Європі та за її межами. Але як і за життя філософа, так і тепер не всі сповідують це вчення. Хто його ігнорує, не лише себе обкрадає, а й несе біду іншим.

Особливо коли вибивається в керівники, а суспільство лише пасивно спостерігає за його діями. Про таких Ліна Костенко писала, що чудовиськ при владі породив сон нашого розуму.

Оті «чудовиська» й зруйнували музей. Але не вбили творчість Г. Сквороди і пам'ять про нього.

Філософ і сьогодні з нами. Він бореться за торжество розуму, підтримує нас у важкі години.

Ми ж маємо йти до його ювілею не лише зі словами вдячності. Треба щоденно втілювати в життя «філософію щастя» Сквороди. Приклад цьому є.
Презентація «Світоглядно-філософські погляди Григорія Савича Сквороди

Цікаві факти із життя відомого українського філософа

- Народився Григорій Скворода на Полтавщині у родині спадкових козаків. Про точну дату народження світ дізнався лише через 200 років після народження філософа. Саме тоді дослідники віднайшли в одному із листів Сквороди згадку про святкування власного дня народження.
- Григорій Скворода мав виняткові здібності до навчання. Вже у 16 років вступив до Києво-Могилянської академії – першого вищого навчального закладу в Україні. Вивчав латинську, грецьку, церковнослов'янську, польську, німецьку та інші мови. Грав на сопілці, флейті, скрипці, гусях, лірі, бандурі. Проте вищої освіти так і не отримав.
- Працюючи педагогом у Харківському колегіумі, мав власну систему оцінювання. Замість балів він писав справжні вироки: «вельми туп», «справжнє безглуздя», «досить гострий», «зверок вострое» тощо.
- Григорія Савича називають зачинателем жанру байки. Він писав твори переважно староукраїнською та латинською.
- Надавав перевагу особистій духовній свободі. Філософські трактати присвячував переважно етиці. А головним сенсом людського існування вважав самопізнання.

- Відстоював права людської особистості в кожній людині, що на ті часи означало сильну демократичну тенденцію. Відкрито засуджував московських гнобителів.
- Якось Катерина II забажала побачити вже за життя відомого українського філософа особисто. Він прибув на її запрошення до палацу. Коли зайшла цариця до приймальної зали, всі присутні вклонилися, крім Сковороди. На питання Катерини, чому він не кланяється, відповів: «Не я бажав тебе бачити, а ти сама захотіла на мене подивитися. А як же ти мене роздивишся, коли я перед тобою удвоє зігнуся».
- Слава про таку надзвичайну людину швидко розлетілася, тож мислителю були скрізь раді, його чекали. Оскільки він мав знайомих в усіх куточках країни, вважається, що завдяки його впливові відбулося відкриття Харківського університету. Ідею про навчальний заклад вирішив втілити у життя Василь Каразін — тридцятирічний дворянин. Для того, аби заклад був створений і запрацював, потрібні були неабиякі кошти, які молодий чоловік збирав з дворянства. Це були добровільні внески, тож дива могло й не статися. Та величезна на той період сума в шістсот вісімнадцять тисяч карбованців була отримана. Подейкують, що ті, хто вніс свою частку до цієї великої справи були заздалегідь підготовлені Г. Сковородою.
- Всім відомо, що мислитель все життя був самотнім, але не всі знають, що він був закоханий і навіть хотів одружитися, але не зміг. Прагнення до свободи переважило, і він покинув наречену прямо на весіллі. Тож залишився самотнім. Ще подейкують, що він свідомо зарікся від інтимного життя.

4. Вікторина знань

1. Який ювілей Григорія Сковороди святкуємо цього року?

200

300

400

500

2. Представником якого століття був Григорій Савич?

XVII

XVIII

XIX

XX

3. На якій купюрі гривні зображений Григорій Савич Сковорода?

50

100

200

500

4. Де народився Григорій Сковорода?

Харківщина

Львівщина

Полтавщина

Одещина

5. В якому освітньому закладі навчався Сковорода?

Львівський університет

Харківський університет

Київський університет

Києво-Могилянська академія

6. Де саме Савич мандрував у складі офіційної місії упродовж 5 років?

Європа

Південна Америка

Азія

Африка

7. “Сродна праця” за трактуванням гуманіста це...

Професійна діяльність, що відповідає бажанню і покликанню людини

Професійна діяльність, право на яку дає диплом вищого навчального закладу

Професійна діяльність, яка приносить гідну матеріальну винагороду

Додаткова волонтерська діяльність

8. Скільки книг філософа вийшло друком за його життя?

5

10

Близько 100

Жодної

9. Просвітник чудово володів 6-ма музичними інструментами. Який інструмент був його улюбленим?

Гуслі

Бандура

Цимбали

Сопілка

10. Григорій Сковорода є яскравим представником і творцем доби Ренесансу

Так

Ні

11. Окрім творення філософських діалогів Сковорода писав вірші і музичні композиції

Так

Ні

12. Яка праця не є спадщиною Григорія Савича?

Сад божественних пісень

Бджола та шершень

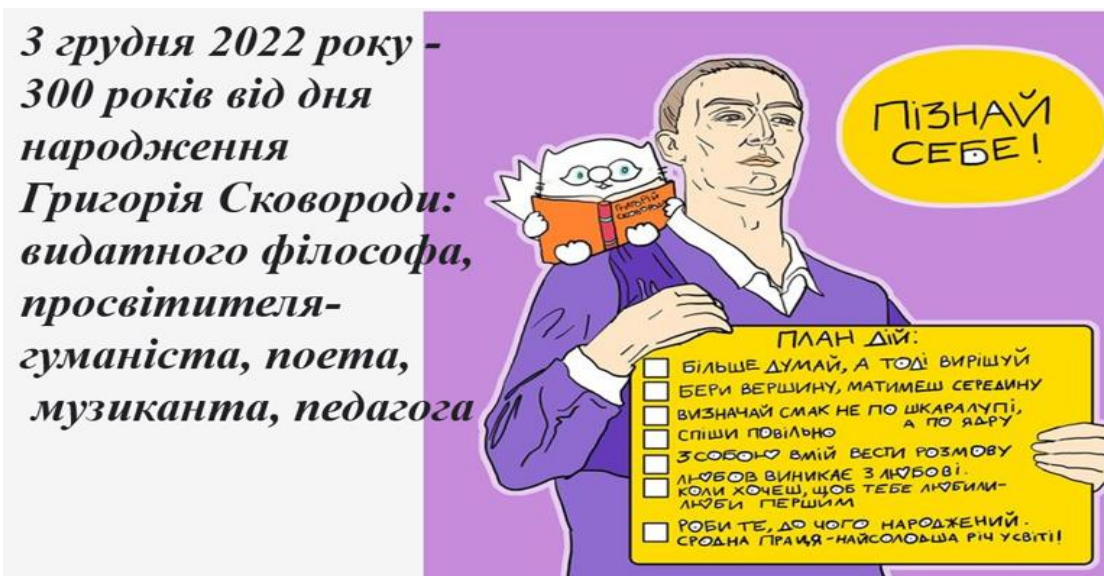
Наркіс. Розмова про те: Пізнай Себе

Божественна комедія

5 Огляд літератури

IV. КОРИСНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ

Уроки мудрості від Г.Сковороди

Одним зі свідчень глибини творів Сковороди є їх афористичність. Глибина інтелектуального пошуку митця торкається практично усіх сфер життя людини.

Запрошуємо переконатися у цьому та обрати на кожен день оригінальний повчальний вислів та усвідомити його зміст:

- *Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестасє вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним.*
- *Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух.*
- *Що може бути солодше за те, коли любить і прагне до тебе добра душа?*
- *Надмір породжує пересит, пересит – нудьгу, нудьга ж – душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим.*
- *Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю.*
- *Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри?*
- *Як купці вживають застережних заходів, аби у вигляді добрих товарів не придбати поганих і зіпсутих, так і нам слід якнайретельніше пильнувати, щоб, обираючи друзів, цю найліпшу окрасу життя, більше того – неоціненний скарб, через недбальство не натрапити на щось підроблене.*
- *Не все те отрута, що неприємне на смак.*
- *Добрий розум, робить легким будь-який спосіб життя.*
- *Бери вершину і матимеш середину.*

-З усіх утрат втрата часу найтяжча.

-Так само як боязкі люди, захворівши під час плавання на морську хворобу, гадають, що вони почуватимуть себе краще, коли з великого судна пересядуть до невеличкого човна, а відти знову переберуться у тривесельник, але нічого сим не досягають, бо разом з собою переносять жовч і страх, – так і життєві зміни не усувають з душі того, що завдає прикrostі і непокоїть.

-Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось.

-Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трьох ворогів.

-Більше думай і тоді вирішуй.

-Скільки зла таїться всередині за гарною подобою: гадюка ховається в траві.

-Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити. О, коли б змога писати так само багато, як і мислити!

-Майбутнім ми маримо, а сучасним гордуємо: ми прагнемо до того, чого немає, і нехтуємо тим, що є, так ніби минуле зможе вернутись назад, або напевно мусить здійснитися сподіване.

-У тих, хто душею низький, найкраще з написаного і сказаного стає найгіршим.

-Уподібнюйся пальмі: чим міцніше її стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здійснюється вона догори.

-О, коли б ми в ганебних справах були такі ж соромливі і боязкі, як це часто ми буваємо боязкі і хибно соромливі у порядних вчинках!

-Визначай смак не по шкаралупі, а по ядру.

-Розум завжди любить до чогось братися, і коли він не матиме доброго, тоді звертатиметься до поганого.

-Одне мені тільки близьке, вигукну я: о школо, о книги!

З видимого пізнавай невидиме.

-Щасливий, хто мав змогу знайти щасливе життя. Але щасливіший той, хто вміє ним користуватись..

-Не досить, щоб сяяло світло денного сонця, коли світло голови твоєї затьмарене.

-Звірившись на море, ти перестаси належати сам собі.

-Похибки друзів ми повинні вміти виправляти або зносити, коли вони несерйозні.

-Немає нічого небезпечнішого за підступного ворога, але немає нічого отруйнішого від удаваного друга.

- Мудрець мусить і з гною вибирати золото.
- Коли велика справа – панувати над тілами, то ще більша – керувати душами.
- Збери всередині себе свої думки і в собі самому шукай справжніх благ
- Копай всередині себе криницю для тої води, яка зростить і твою оселю, і сусідську.
- Для шляхетної людини ніщо не є таке важке, як пишний бенкет, особливо коли перші місця на ньому займають пустомудрі.
- Хіба не любов усе єднає, будує, творить, подібно до того, як ворожість руйнує?
- Природа прекрасного така, що чим більше на шляху до нього трапляється перешкод, тим більше воно вабить, на зразок того найшляхетнішого і найтвердішого металу, який чим більше треться, тим прекрасніше виблискує.
- Неправда гнобить і протидіє, але тим дужче бажання боротися з нею.
- Чи знаєш ти, яких ліків вживають ужалені скорпіоном? Тим же скорпіоном натирають рану.
- Сліпі очі, коли затулені зіниці.
- Як ліки не завжди приємні, так і істина буває сувора.
- Все минає, але любов після всього зостається.
- Кому душа болить, тому весь світ плаче.
- Тоді лише пізнається цінність часу, коли він втрачений.

Основні дати життя і творчості

1722 Народився в селі Чорнухи, що на Полтавщині в родині козака. Початкову освіту здобув у полковій школі.

1734-1753 Навчався в Києво-Могилянській академії (з перервами).

1741-1744 Служив у придворній хорovій капелі імператриці Єлизавети Петрівни в Петербурзі.

1745 Повернувся до Києва в чині «придворного уставника».

1745-1750 Перебував за кордоном (Угорщина, Австрія, Словаччина).

1751 Викладав поетику в Переяславському колегіумі.

1753-1785 Видав поетичну збірку «Сад божественних пісень».

1754-1759 Працював домашнім учителем у поміщика С. Томари в с. Ковраї на Переяславщині.

1759-1764 Викладав поетику, риторiku, грецьку мову в Харківському колегіумі.

1769-1794 Мандрував Україною, писав твори та розповсюджував філософські погляди.

Збірка байок «Басни харьковскія». Свої учення і життєві принципи розкрив у діалогах, байках, притчах, листах.

Видав посібник «Рассуждение о поэзии и руководство к искусству оной», твір «Начальная дверь к христианскому добронравию».

Переклав твори Цицерона, Плутарха, Горація, Овідія.

1794 Помер у с. Паніванівці (нині Сковородинівка Золочівського району Харківської області) в оселі свого приятеля А. Ковалевського.

Вислови про Г.С.Сковороду

Софія Русова, український педагог і громадський діяч

«Він залишив по собі вічну і добру пам'ять як навчитель життя; він і словом, і прикладом навчав людей любити передусім Бога, вчитися, аби пізнати істину, приборкувати свої почуття, очищати душу від дурних бажань, задовольнятися найменшим і бачити своє щастя у виконанні заповідей любові».

Лев Толстой, класик світової літератури

«Багато в його світогляді є дивовижно близького мені. Я недавно іще раз його перечитав. Мені хочеться написати про нього. І я це зроблю. Його біографія, мабуть, ще краща за його твори, але які гарні й твори!»

Ада Бичко, філософ

«У своїх працях Сковорода спирається на особливості «української душі», надаючи їм чітку філософську визначеність. Зовнішня неповторність системи Сковороди полягає в тому, що для нього тема «мікросвіт - людина» із самого початку була головним змістом міркувань».

Євген Сверстюк, літератор

«...Добрими старими шляхами, обминаючи казенні «стовпи неотесані», але не обминаючи доріг європейської науки, мандрував по Україні Григорій Сковорода і сіяв у людських серцях мудрість любові та самопізнання, радість простоти і щирості, задоволення в правді, добрі, сродній праці та «совісті - як чистий кришталь».

Ідея сродної праці

Ідея сродної праці... Так геніально і так просто... Тільки та праця дає щастя і надихає творчістю, що йде від природних потреб душі... Душа... Вона завжди прагне неба і пісні...

Г.Сковорода всіляко засуджував тих, хто прагнув до ненаситного багатства, накопичення. Шлях до щастя, за Сковородою, полягає в «сродній праці», тобто праці за покликанням.

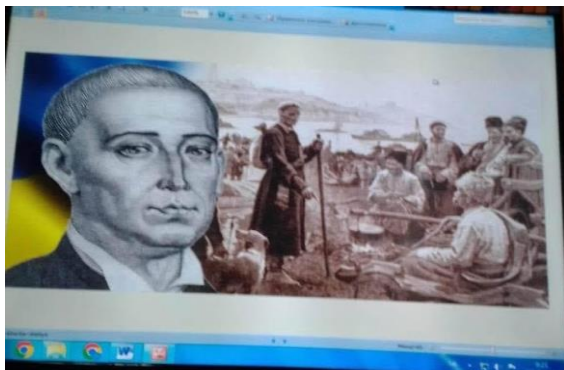
З давніх-давен вдавалися письменники до написання байок, в яких відображали свої суспільно-політичні та морально-етичні погляди, висвітлювали проблеми співжиття людей, осуджували шари суспільства і окремих особистостей, підносили благородні риси людства. Першим в українській літературі до написання байок долучився Григорій Сковорода. Його байки, в яких відображено актуальні проблеми сучасної йому дійсності, вийшли в світ збіркою під назвою "Басні харьковскія".

Важливе місце в байках Григорія Сковорода займав **мотив "сродної праці"**. На думку мандрівного філософа, праця — це природна, органічна потреба кожної людини. *Тільки тоді людина буде щасливою, коли пізнає себе, розпізнає свої покликання, нахили чи обдарування, зрозуміє, який рід діяльності зможе принести їй моральне задоволення. Сам процес роботи, а не її результати мають давати втіху. Ідею "сродної праці"* Григорій Сковорода проводить в байках "Собака й Кобила", "Орел та Черепаха", "Жайворонки", "Зозуля і Косик", "Годинникові колеса" та в інших. Особливо яскраво суть цієї ідеї відображено в байці "Бджола та Шершень". Шершень кепкує з Бджоли, що сумлінно збирає мед, і хвалиться, що живе за рахунок її праці. Бджола ж відповідає йому, що збирання меду для неї — задоволення і призначення, що без цього вона не уявляє свого життя, вона для цього народжена і буде робити, доки не помре. Пропагуючи ідею "сродної праці", поет засуджує людей типу Шершня, людей-паразитів, які живуть крадіжкою чужого, і вшановує образ Бджоли як символ чесності і працелюбства, як образ мудрої людини, що живе і працює за покликанням. На інших прикладах Григорій Сковорода розвиває ідею "сродної праці", створює образи, аналогічні Бджолі та Шершню. Так, саме тому краще ловити мишу, а не їсти її. Поет стверджує, що немає нічого кращого, ніж жити "по натурі", тобто працювати за своєю "спорідненістю". "Сродна праця" принесе суспільству матеріальне і духовне багатство, а людям — щастя і задоволення. Якщо ж людина буде працювати не за своїм покликанням, то це може обернутися для неї трагедією. Бджола не зможе жити, якщо їй не дозволять збирати мед.

Отже, в пошуках щастя варто пам'ятати про ідею "сродної праці" мандрівного філософа, про його "наказ" жити за покликанням.

Апостол духовності

В Україні на державному рівні відзначається 300-річчя з дня народження мислителя, педагога, богослова, поета, філософа, а 2022 рік офіційно проголошений роком Григорія Сковороди. Онлайн інформаційна година познайомила здобувачів освіти з життєвим шляхом митця, студенти переглянули документальний фільм «Обличчя української історії. Григорій Сковорода», приймали участь у вікторині знань, переглянули презентацію «Світоглядно-філософські погляди Григорія Савича Сковороди» та ознайомилися з книжковою виставкою «Невтомний шукач свободи і щастя». Захід провели разом з викладачем історії Антоніною Фоміченко та колегами з КЗ «Центральна публічна бібліотека Компаніївської ОТГ».

Фотоматеріали музею

«Світ ловив мене, але не впіймав»

Г.Сковорода – рідкісний приклад узгодженості своєї філософської системи і власної життєвої поведінки.

Визнаний ЮНЕСКО одним з 5 найбільших мудреців світу за те, що зміг прожити так, як учив

Учитель –

“єдиний офіційний стан, з яким він ідейно мирився” (О. Єфименко). Мудрець залишається моральним, духовним учителем для всіх поколінь і верств українського народу.

Учитель смерті

- **Блажен муж, що в премудрості помре** (пісня 10)
- **В мене ж турботи тільки одні – щоб безрозумно не вмерти мені** (пісня 10 «Саду божественних пісень»)
- Боїться народ зійти гнить у гроб,
І впасти в жереб нещасний,
В якому вогонь незгасний.
А **смерть є свята**, зло наше стопта,
Зведе навіть війни в спокій.
О смерть ця свята! (пісня 1)

Основні положення філософської системи Г.Сковороди: вчення про три світи, кожен з яких має дві натури – видиму і невидиму

- 1) Великий світ – макрокосм: природа, всесвіт
- 2) Малий світ – мікрокосм: людина
- 3) Символічний світ – світ духовної реальності, **Біблія**

Слайд 7

Біблія – одне з головних джерел творчості Сковороди

- Біблія активно присутня у всій його філософській системі.
- Сковорода утверджував **Біблію як джерело знань, мудрості**, вікового досвіду пояснення і пізнання світу.
- Проте **не сприймав догматичного, раз і назавжди усталеного трактування, буквального розуміння тексту, марновірства**.
- Він бачив складність і заплутаність біблійних текстів, однак захоплювався їх великою внутрішньою силою, образністю і поетичністю, увагою до людини...
- *«Любитель священної Біблії Григорій Варсавя Сковорода»* (пісня 27).
- Вивчив давньоєврейську мову – для поглибленого розуміння Біблії.

Слайд 8

Символічне розуміння Біблії

- Для мислителя властиве незалежне від церкви **самостійне сповідання Біблії**
- У тлумаченні **Святого Письма** Сковорода дотримувався **символічного методу Олександрійської школи** (Оріген, Климент Олександрійський)
- **Він прагнув захистити універсальну Вічну Книгу і від марновірів, і від безбожників.**
- Сковорода явив приклад **нецерковного апостольського служіння Ісусу Христу.**
- Ісуса Христа Сковорода називав «Епікур-Христос», знаходячи у євангельському вченні **заклик до самопізнання і пошуку щастя у власній душі**, як і в давньогрецькій філософії

Душа – Божий град

Царство Боже всередині нас, рай і пекло всередині нас

О Христе! Не дай згоріти в аді!
Дай в твоїм пожити небесному
граді!

Хай у свій не потягне слід

Блудниця-світ, цей темний світ!
(пісня 17)

Не бажаю наук нових, крім
здорового ума,

Крім розумностей Христових, бо
солодкість там сама (пісня 12)

**Полюби шлях вузький, утікай од
орави!** (пісня 22)

Сам ти град, як труту зміг прогнать.

Святого Духа храм та град (пісня
20).

Хоч по землі йдеш – **поселись на
небесах** (пісня 2)

Щасний той і без утіх, хто подужав
смертний гріх, душа його – Божий град,
душа його - Божий сад (пісня 3)

Християни – носії миру

Блаженний той, хто уникає справ земних,
Як давнє плем'я християн,
І серце хто виховує чеснотами
Й очищує Святим Письмом.

Не знає в серці він гірких терзань **журби**,
Його не мучить жоден **страх**,
Ні чорна **заздрість** зубом нищівним своїм,
Ні **хтивість** не гризе лиха.
У **спокої** проводить він приємно час
І в **мирі** із небесними.

Г.Сковорода

Справжній християнин

- Сковорода відчував і проголошував себе **справжнім християнином**
- Наслідував Апостолів, які вели мандрівний спосіб життя, а також старозавітних пророків, які «визнавали, що вони на землі **скитальці і прихोдьки**» (Євр., 11:13)
- Серед обрядового християнства сповідував **живу віру**, яка базується на *любві до Бога і людей*

Поетична збірка «Сад божественних пісень»

- Збірка має промовисту розгорнуту назву «Сад божественних пісень, що **прозріє із зерен Священного Писання**». Перед кожною з 30-ти пісень автор поставив епіграфи, показуючи саме ті зерна, з яких виростають його власні поетичні твори. Рядки для епіграфів поет знайшов у таких *Книгах Біблії*: Буття, Вихід, Псалмів, Пісні над піснями, Приповістей Соломонових, Сирах, Книг пророків Ісаї, Єремії, Захарія, Йони, Авакума, Євангелій від святих Матвія, Луки, Послань апостолів Павла, Івана, Якова, Об'явлення св. Івана Богослова.
- Найчастіше Сковорода цитує псалми царя Давида.

Поетична збірка «Сад божественних пісень»

- Сковорода брав із Біблії епіграфи до своїх пісень, але пісні своїм змістом не повторюють біблійних текстів.
- Це *поезія особистих переживань автора, його етично-філософські міркування про смисл життя, істину, щастя, добропорядність, життя і смерть.*
- Духовні пісні Сковороди різноманітні за формою, але єдині за своєю духовно-релігійною спрямованістю.

Духовно-релігійна спрямованість пісень Сковороди

- «Сад божественних пісень...» чимось **подібний до Псалтиря**, але всі свої помисли і почуття Сковорода спрямовує до Ісуса Христа.
- У своїх поезіях він переживає **реальну присутність Христа у власному житті.**
*Коли ж від гріхів воскресну, вдягну я плоть небесну,
Ти в мені – я в Тобі вселюся і солодко нап'юся,
З Тобою в бесіді, з Тобою в совіті...* (Пісня 1-ша).
- Поет засвідчує в піснях **актуальність евангельських історій** (народження Христа, хрещення, Воскресіння...) **для його власної душі.**

Носій гуманістичного світогляду, творець концепції вільної особистості

- Як носій гуманістичного світогляду, Сковорода-філософ найперше бачив і цінував у Євангелії **християнську концепцію вільної особистості**, неповторної людської індивідуальності - носія вищого духовного виміру буття.
- Філософ закликав людину пізнати себе і піднести себе над світом марноти і глупства, розкрити в собі мудрість, бо мудрість – це Бог.

ПІЗНАЙ СЕБЕ

- Кожна людина – унікальна по праву народження (зараз час, коли всі це відчувають, Сковорода це відчував і знав 300 р. тому).
- Кожен – Джерело, і в ньому є все («Пізнай самого себе – і в самому собі знайдеш усе необхідне»)
- Необхідно розкрити внутрішні знання, яке є всередині нас: довіряти собі, почути себе, сформулювати намір, поставити правильні запитання (**коучинг, самокоучинг**)
- І знання будуть потоком йти із нас: **сьогодні можна створити щось нове, чого ще немає на Землі, тільки звернувшись усередину себе**
- Біблія, авторитети, книги, методи... - інструменти, активатори внутрішніх знань, глибинної мудрості людини: **«В собі самому шукай справжніх благ»**

Читання священних книг очищає серце

*Ти ось питаєш: якщо від самих нас залежить тут щастя,
То чому ж так мало хто з нас може його досягти?
Знай: це тому, що нелегко нам всім **управляти душею**
Й ми не навчилися іще стримати всякий порив.*

...

*Що ж залишається нам? Слід **читати священні книги**,
Котрі **очистять серця**, здержать пориви душі.*

(Г.Сковорода. До М.Ковалинського)

Сковорода як читач Біблії

- **Ч и т а н н я** Біблії було для Сковороди своєрідним способом розумового і морального існування.
- Це найбільш плідний **засіб “очистити, просвітити й укріпити душу”**.
- У творах Сковороди чимало порад і настанов щодо того, як треба читати Біблію.
- «Книжечка про читання Святого Письма, названа **Жінка Лотова**» - один з найскладніших трактатів філософа, у якому даються правила читання і застереження щодо неправильного трактування Святого Письма: «...не лише у світських справах, а й самому раї слова божого приховані диявольські сіті...» **треба діяти з великою обережністю, щоб при самому читанні й повчанні закону Вишнього не заплутатися нам у сіті лукаві...**

Сковорода як читач Біблії

- «Вся Біблія сповнена безоднями й спокусами»;
- «Біблія є **єврейський сфінкс**, і не гадай, начебто про щось інше, а не про неї написано: *«Як лев, рикаючи, ходить, шукаючи, кого проковтнути»*».
- «Дві країни має біблійне море. Одна країна наша, друга – божа».
- Богослов і філософ, Сковорода бачив у Біблії **символічні образи**, а отже, вчив читати цю Книгу без поспіху, ретельно обмірковуючи прочитане, аби не сприймати бездумно історії та вислови, складені в давні часи.

Заперечення офіційно-церковного розуміння Біблії

- Ідея “двох натур” знаходить своє практичне втілення в **алегоричному методі**, з яким мислитель приступає до витлумачення “світу символів”.
- Алегорія постає ефективним способом входження у символічний світ, інструментарієм, що дозволяє перейти від зовнішньої, “видимої” природи Біблії до її глибинного, позачасового змісту.
- В традиційній інтерпретації Біблія для нього **“жахлива печера”, “юродство” “понура премудрість”, “дракон, який своєю брехнею заповнює світ”**.
- Зовнішня, формальна сторона Священної Книги є “письменним мороком”, де іскри істини губляться у “баснословних бабських оповідях”. Сковорода досить критично ставиться насамперед до буквального розуміння старозаповітної історії; ставить під сумнів Біблійні повідомлення про “створення світу” та першої людини, про “вигнання з раю”, “всесвітній потоп” та ін. Загалом Старий Заповіт в частині П’ятикниж’я Мойсеевого Сковородою називається “зібранням байок”.

За міфом і ритуалом – вічні істини

- Божественне слід шукати в самій людині, її серці – **“істинною людиною є серце в людині”**
- Сковорода не всі Біблійні сюжети приймає як повідомлення про дійсні події; він усвідомлює, що Одкровення давалося людству в конкретно-історичній формі доступних міфів і легенд, що відповідали їх тогочасному культурному та розумовому рівню.
- Тому завдання алегорії – **виявити за мінливим міфом позачасові істини** та вічну проповідь, що звернена до людини, її серця – за **“бабськими байками”** знайти **“інше – чисте і нетлінне”**.
- В такому **деміфологізованому прочитанні** Біблія відкриває **“прекрасну іпостась істини”**, дає можливість **почути “дихання Бога і вічності”**.

Принцип «нерівної рівності»

- Через **індивідуально неповторний зв'язок з Богом** кожна людина відрізняється від інших за своєю внутрішньою природою
- Менша посудина менше має, але в тому рівна більшій, що однаково повна
- **Людина сприймає мудрість і благодать Божу відповідно до своєї духовної глибини, готовності прийняти і вмістити їх**
- **«Бо серцем хто брудний, не може Бога уздріть»** (пісня 2)

Прозріти серцем

- Людина має **піднятися серцем** до того, щоб прийняти Одкровення в його дійсному змісті, а не закамуюльованому вигляді міфологем, легенд, метафор.
- **«Не може смертне серце поєднатися з божественним серцем».**
- **«Біблія – це думки Божі, це вічне серце, а вічне серце є й людина вічна» - істинна людина серця**
- У своїх сміливих прозріннях та глибокодумних міркуваннях мислитель випереджав свою епоху, висловлював думки, які будуть хвилювати богословів набагато пізніше, які **є надзвичайно актуальними сьогодні.**

Література

1. Багалій Д. 1. " Український мандрівний філософ Г. Сковорода ". К., 1992.
2. Багалій Д. 1. " Григорій Саввич Сковорода." К., 1920.
3. Багалій Д.1., Яворський М.І. "Український філософ Сковорода." К., 1922.
4. Білий В.Г, Сковорода Г.С. "Життя й наука." К., 1924.
5. Ефименко А. " Личность Г.С.Сковороди, как мыслителя." К., 1905.
6. Коваленский М. Й. "Життя Сковороди." К., 1886.
7. Кудринский Ф. " Философ без системы." К., 1848.
8. Лаврецький С. " Український філософ Г.С.Сковорода." Л., 1894.
9. Пелех П. " 3 життя і творчості Сковороди." Л., 1925.
10. Радич В. " Вечний странник." К., 1992.
11. Григорій Сковорода : дослідження, розвідки, матеріали., - К., 1992.
12. Сковорода Г.С. -український мислитель. - К., 1992.
13. Тисяченко Г. " Народний філософ-учитель Г.Сковороди." К., 1922.

Рецензія

**на методичну розробку виховних заходів, присвячених 300 річчю з дня
народження Григорія Сковороди,
викладача суспільно-гуманітарних дисциплін Фоміченко Антоніни
Леонідівни**

Дана методрозробка містить матеріали, які відображають різносторонню та багатогранну творчість українського мислителя та патріота Григорія Сковороди.

При підготовці роботи було використано як документальні так і відео - матеріали із рубрики «Стежками Сковороди», де міститься цікавий та розвиваючий матеріал, як кажуть і для душі і для тіла.

Тут мають місце і усний журнал в поєднанні із креативним педагогічним прийомом кроссенс, і цікава та пізнавальна презентація, що розкриває основні джерела мудрості філософа і крилаті вислови, і сценарій проведеного заняття тощо...

Представлений матеріал може бути використаним як на заняттях з історії, так і під час проведення масових заходів, годин спілкування за даною тематикою.

Рецензент

А.П. Суховенко